

Prof. dr hab. Elżbieta Jung
Katedra Historii Filozofii
Uniwersytet Łódzki

Ocena
całości kształtu dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego
dr Michała Głowali
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Wykonana na zlecenie Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu
Wrocławskiego Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2017 roku.

Poniższą recenzję sporządzam uwzględniając wymogi sformułowane w: Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach w zakresie sztuki ((Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z 2010 r. Nr 96, poz. 620 i Nr 182, poz. 1228, z 2011 r. Nr 84, poz. 455 oraz z 2014 r. poz. 1198); Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. 2016, poz. 1586).

PODSTAWOWE INFORMACJE O KANDYDATCE

Dr Michał Głowala jest absolwentem Wydziału Nauk Społecznych, Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie w roku 1999 uzyskał tytuł magistra filozofii na podstawie pracy: *Zasada indywidualności u Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu*. Następnie w roku 2003 doktoryzował się w dziedzinie nauk humanistycznych, dyscyplina filozofia, na podstawie rozprawy *Forma i podział. Problematyka przyczyny formalnej w scholastycznym sporze o zasadę indywidualności substancji materialnej*. Aktywność zawodową dr Głowala rozpoczął w roku 2003 na stanowisku asystenta, a od roku 2004 kontynuuje ją na stanowisku adiunkta w Zakładzie Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, Instytut Filozofii, WNS, Uniwersytet Wrocławski.

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO

Podstawą ubiegania się o nadanie stopnia jest osiągnięcie naukowe, wskazane przez Habilitanta, zgodnie z art. 16 ust. 2 z dnia 14 marca 2003 r (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.) w postaci publikacji Jego autorstwa *Możności i ich akty. Studium z tomizmu analitycznego*, Warszawa 2016: Oficyna Wydawnicza Atut, 380 stron.

Pozostały dorobek Habilitanta to: 3 monografie, w tym jedna w języku angielskim, wydana przez oficynę de Gruyter, 33 artykuły i rozdziały w monografiach, w tym 4 w czasopiśmie indeksowanych przez bazę ERIH, 11 artykułów w czasopiśmie polskich również z listy B oraz 15 rozdziałów w monografiach.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Głównym osiągnięciem naukowym Habilitanta jest książka zatytułowana *Możności i ich akty. Studium z tomizmu analitycznego*. Składa się na nią sześć podstawowych rozdziałów, podzielonych na szczegółowo podrozdziały. Do rozważań wprowadza obszerny Wstęp i kończy je Zakończenie, podsumowujące nie tylko rozważania zawarte w książce, ale również ukazujące możliwe perspektywy rozwoju i rozwiązań omawianych problemów. Bardzo wartościowe jest zamieszczenie podsumowań każdego rozdziału, w którym autor syntetycznie ujmuje zagadnienie będące przedmiotem rozważań. Książkę wieńczy obszerna bibliografia zawierająca informacje o tekstach źródłowych i tekstach współczesnych, stanowiących podstawę dla rozważań autora. Na końcu umieszczono indeksy osób i rzeczowy, które ułatwiają lekturę tekstu i pozwalają łatwo powracać do interesujących szczegółowych zagadnień. Ze względu na organizację materiału i staranność edytorską książka zasługuje na pochwałę.

Podejmowana przez Habilitanta problematyka dotycząca problem relacji zachodzącej między możliwością i aktem jest ukazana zarówno w perspektywie tomistycznej jak i współczesnej analitycznej metafizyce możliwości. Dr Głowala stawia tezę, iż dzięki prawidłowemu rozumieniu pojęcia „przedmiotu formalnego możliwości”, czyli właściwego sposobu, w jaki coś jest przedmiotem możliwości można rozwinąć szereg kwestii pojawiających się podczas rozważań nad głównym problemem rozprawy. „Celem studium” – jak pisze Autor – „jest pokazanie, że metafizyka aktu i możliwości zarysowana w pismach św. Tomasza z Akwinu, rozwijana w scholastyce XVI-XVII wieku, przede wszystkim przez Franciszka Suareza, Jana od św. Tomasza Kajetana i Soncinasa dostarcza kompleksowego i trafnego rozstrzygnięcia szeregu kwestii diskutowanych w dynamicznie rozwijającej się od pewnego czasu analitycznej metafizyce dyspozycji bądź możliwości. Dokładniej rzecz ujmując, chciałbym pokazać, że tomistyczna teoria przedmiotów formalnych możliwości w swych różnych zastosowaniach dostarcza kompleksowego rozwiązania szeregu kwestii diskutowanych we współczesnej metafizyce dyspozycji” (*Możliwość i jej akty...*, str. 9).

Ponieważ przedstawiona do oceny praca ma charakter systematyczny a nie historyczny lub egzegetyczny jej główna metoda to szczegółowa analiza scholastycznych łacińskich tekstów źródłowych przede wszystkim z XV-XVII wieku, współczesnego neotomizmu reprezentowanego przez Krąpca, Gogacza i Dumę oraz analiza współczesnych rozwiązań prezentowanych m.in. przez Doyle’a, Novotnego, Noaka, Haldane’a, Sousedika, Dvořáka, Marmodoro i Fesera. Zdaniem dr Głowali w przypadku metafizyki możliwości połączenie analiz tomistycznych i analitycznego nastawienia jest zasadne, bowiem „tomizm analityczny” jest swego rodzaju narzędziem pozwalającym rozwikłać wiele problemów z zakresu metafizyki możliwości.

We wstępie do pracy jej autor przedstawia wstępne ustalenia dotyczące pojęcia możliwości, jej rodzajów jej związku z możliwościami. Omawia się tu także „tomizm analityczny” wskazując na jego główne, istotne cechy oraz precyzuje założenia metafizyczne przyjmowane na potrzeby rozwiązań podejmowanych problemów. W zaprezentowanym stanie badań: „arystotelizm i tomizm we współczesnej metafizyce

analizy”, Habilitant zwięźle prezentuje osiągnięcia przede wszystkim Anny Marmodoro oraz środowiska uczniów profesora Stanisława Sousedika skupione wokół międzynarodowego czasopisma „Studia Neoscholastica. A Journal of Analytical Scholasticism”, oraz polskich neotomistów.

Następne sześć rozdziałów jest poświęconych problematyce relacji możliwości do aktu i omawia się w nich kolejno: kwestię identyfikacji właściwego aktu możliwości, problem indywiduacji możliwości, zagadnienie zróżnicowania sposobów, w jaki możliwości odnoszą się do aktów oraz problem konieczności, możliwości i intencjonalności; kwestię współdziałania możliwości w relacji do aktów oraz w relacji do skutków; problem wewnętrznych zmian możliwości oraz przechodności nieprzechodności działania. Wszystkie rozdziały otwiera przegląd stanowisk współczesnych myślicieli, których rozwiązania poddawane są wnikliwej analizie. Habilitant oceniając proponowane rozwiązania pokazuje ich wady i zalety. Następnie prezentowane są stanowiska scholastyczne, które są, jak zasadnie udowadnia dr Głowala, podobne do sporów współczesnych. Stanowisko tomistyczne jest analizowane zarówno na tle współczesnych rozwiązań jak i innych stanowisk scholastycznych. Ten zabieg ma celu wykazanie, że tomistyczne rozwiązania kwestii podejmowanych w „metafizyce możliwości” są niejednokrotnie trafniejsze. Podsumowanie rozważań przedstawia możliwe sposoby rozstrzygnięcia problemów filozoficznych z zakresu teorii działania oraz teologii naturalnej.

Przedstawiona do recenzji praca podejmuje istotne tak dla tradycji scholastycznej jak i dla współczesnej filozofii zagadnienia, które jej autor przedstawił z wielką precyzją i dbałością o szczegóły. Jest ona pierwszym tak szeroko zakrojonym studium poświęconym najnowszej analitycznej metafizyce możliwości. Jej znaczenie, zatem trudno przecenić. Jak pisze Habilitant, we współczesnej metafizyce przyjmuje się, że metafizyka możliwości jest dyscypliną fundamentalną, dostarczającą teoretycznych rozwiązań przydatnych dla współczesnego przyrodoznawstwa i teorii umysłu. Lektura omawianego studium z łatwością pozwala zaakceptować tę tezę. Dr Głowala wchodząc w nurt obecnych rozważań plasuje się w gronie znanych myślicieli światowych, a podejmując trud analiz scholastycznych tekstów otwiera możliwości studiowania scholastyki z perspektywy systematycznej włączając tradycję scholastyczną, w tym przypadku tomistyczną, w nurty toczących się obecnie sporów z zakresu metafizyki analitycznej. Z punktu widzenia historyka myśli średniowiecznej, jakim jestem trudno o lepsze działania „promocyjne” dla historii filozofii średniowiecznej i polskiej filozofii.

Książka dr Głowali jest napisana z ogromną dbałością o szczegóły, interesująco przedstawia obszerny wachlarz zagadnień. Pokazuje ona bardzo dobre przygotowanie warsztatowe (tłumaczenia fragmentów tekstów łacińskich są znakomite), doskonałą orientację w literaturze przedmiotu, umiejętności analityczne i syntetyczne, zdolność „pozyskiwania” ciekawego materiału ze źródeł, sprawność polemiczną, i szeroką wiedzę zarówno historyczną jak i doskonałe opanowanie filozofii współczesnej. Z pewnością pozycja jest istotnym wkładem w dziedzinę metafizyki.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Jak wyżej wspomniałam na dorobek naukowy po doktoracie składają się 3 monografie oraz 33 artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych napisane w języku polskim i angielskim. Monografia w języku angielskim, pt. *Singleess. Self-Individuation and Its Rejection in the Scholastic Debate on Principles of Individuation* z roku 2016 jest tłumaczeniem wcześniejszej pracy z roku 2012: *Pojedynczość. Spór o zasadę indywiduacji w scholastyce*. Monografia w języku angielskim zawiera jednak ważne poprawki i rozszerzenia problematyki w stosunku do wcześniejszej, polskiej wersji. Druga z polskich wymienionych monografii: *Łatwość działania. Klasyczna teoria cnót i wad w scholastyce* została już zrecenzowana, bowiem stanowiła podstawę poprzedniego przewodu habilitacyjnego.

Jak pisze Habilitant w Autoreferacie: „Zdecydowana większość publikowanych przeze mnie prac i przedstawianych referatów dotyczy metafizyki scholastycznej, ale raczej z systematycznego aniżeli z historycznego punktu widzenia; w wielu pracach dokonuję też zestawienia pewnych wątków metafizyki scholastycznej i współczesnej filozofii analitycznej”. Jako członek grupy badawczej „Warsaw Circle for the Study of the Ontology of Thomas Aquinas wraz z jej uczestnikami Habilitant łączy tradycje tomistyczną z filozofią analityczną. Jak pisze: „Zdecydowana większość moich publikacji dotyczy dwóch kręgów problemowych związanych z metafizyką scholastyczną: jednostkowania substancji materialnych i ich przypadłości oraz zastosowań teorii aktu i możliwości w metafizyce umysłu i działania”. Dwie spośród monografii odpowiadają temu pierwszemu zainteresowaniu (*Singleess...i Pojedynczość...*, które podsumowują osiągnięcia pracy magisterskiej i doktoratu) dwie kolejne (*Łatwość działania. Klasyczna teoria cnót i wad w scholastyce* oraz praca wykazana jako główne osiągnięcie) temu drugiemu.

Ponieważ Habilitant w szczegółowym autoreferacie, który jest dostępny w wersji elektronicznej, omówił jasno i rzeczowo pola swoich zainteresowań ograniczę się do ogólnej oceny jego pracy naukowej. Przede wszystkim należy podkreślić jasność przekazu omawianych w poszczególnych artykułach problemów. Artykuły pisane w języku polskim jak i angielskim charakteryzują się klarownością wywodu, zwięzłością treści, dbałością o rzetelną dokumentację też zawarta w przypisach. Habilitant podejmuje ciekawe problemy tak dla historyka filozofii jak i metafizyka czy filozofa analitycznego. Są to prace w większości systematyczne, które wymagają od ich autora samodzielności myślenia i jednocześnie krytycznego nastawienia do prezentowanych tez. Obydwie te cechy charakteryzują przedstawiony do oceny dorobek.

Na pochwałę zasługuje również rzetelność badawcza Habilitanta, który informuje czytelnika, o tym, iż niektóre tezy czy rozwiązania problemów były przedstawione już wcześniej w wymienianych pracach. Jednocześnie znajdujemy informacje, że obecne rozważania weryfikują wcześniejsze tezy lub też poszerzają pole zainteresowań. To, w dobie „powielania” osiągnięć naukowych świadczy bardzo dobrze o Habilitancie z dwu powodów: po pierwsze z powodu owej rzetelności badawczej, po drugie niezaspokojonej ciekawości badawczej i ciągłej chęci poszerzania i doskonalenia swej wiedzy, jak również umiejętności stawiania nowych pytań, proponowania nowych interpretacji, doskonalenia odpowiedzi. W większości

przedstawionych do oceny prac taką postawę Habilitanta odnajdujemy. Jego artykuły, a wcześniej wystąpienia są inspirujące dla szerokiego grona badaczy.

Reasumując „pozostałe osiągnięcia naukowe” składają się na znaczny dorobek Habilitanta. Widać wyraźny postęp w pracy badawczej i poszerzanie pola zainteresowań.

OCENA DOROBKU DYDAKTYCZNEGO I ORGANIZACYJNEGO

Dr Mikołaj Głowala w latach 200-2017 prowadził zajęcia kursowe (wykłady i ćwiczenia przede wszystkim z historii filozofii starożytnej i średniowiecznej) dla studentów filozofii; zajęcia opcyjne (wykłady monograficzne, proseminaria, konwersatoria) dotyczące scholastyki i filozofii analitycznej; translatoria z języka łacińskiego; zajęcia dla Podyplomowych Studiów Filozoficzno-Etycznych. Wszystkie te zajęcia były realizowane na podstawie autorskich programów, opracowanych przez Habilitanta. Podkreślić należy, że w dużej mierze były one oparte na tłumaczeniach oryginalnych tekstów łacińskich, dokonanych przez prowadzącego zajęcia. Dr Głowala prowadzi także cykliczne spotkania Sekcji Filozofii Średniowiecznej Studenckiego Koła Naukowego Historyków Filozofii (UWr), pracuje, jako recenzent w Dolnośląskim Komitecie Okręgowym Olimpiady Filozoficznej.

Dr Głowala był promotorem 2 prac magisterskich i 5 licencjackich, recenzował 3 prace magisterskie i 3 licencjackie. Jest także promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim (otwarcie 2006r) p. Macieja Kulika.

Ten dorobek dydaktyczny jest dorobkiem znacznym. Na podkreślenie zasługuje fakt konsekwentnej realizacji programów autorskich ukierunkowanych na systematyczne studia problemów diskutowanych w historii filozofii starożytnej i średniowiecznej w oparciu o materiał źródłowy.

Współpraca międzynarodowa Habilitanta i jego aktywność konferencyjna jest również znacząca. Od początku swej pracy naukowo-dydaktycznej prezentował osiągnięcia swoich badań na 5 konferencjach międzynarodowych, w tym 2 organizowanych w Czechach i Polsce z referatami w języku angielskim i polskim oraz 21 konferencjach i sympozjach krajowych z referatami w języku polskim. Habilitant niestety ani nie był kierownikiem projektu ani nie był wykonawcą w żadnym projekcie NCN lub MNiSW. Jego doświadczenie w tym zakresie to 2 wykłady, do których został zaproszony przez prowadzących projekty organizowane przez Templeton World Charity Foundation, Corpus Christi College, Oxford University oraz projekt NCN (niestety nie podano informacji o jego Kierowniku). Habilitant wygłosił również 5 wykładów gościnnych w Czeskiej Akademii Nauk, Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu. W ramach programu *Idea Uniwersytetu* (realizowanego przez uniwersytet w Pardubicach) prowadził także seminarium w języku angielskim. Habilitant popularyzuje również filozofię na wykładach organizowanych przez jednostki uczelniane i towarzystwa naukowe.

Działalność popularyzatorska, zarówno ta dotycząca prezentacji osiągnięć na naukowych forach międzynarodowych i krajowych, jak i zachęcająca do studiowania i wspierająca zainteresowania filozofią oraz aktywność organizacyjna stawia dr

Głowalę w szeregu młodych polskich naukowców, którzy będą z wielkim powodzeniem kontynuować tradycję polskiej myśli filozoficznej. Należy mieć nadzieję, że Habilitant, co zapowiada, poszerzy współpracę międzynarodową i będzie „ambasadorem” polskiej myśli filozoficznej.

Konkluzja

Po analizie przedłożonego do oceny dorobku uznaję, że p. dr Michał Głowala jest samodzielnym badaczem, legitymującym się istotnym dorobkiem naukowym. Dobrze zna zarówno historię filozofii jak i współczesne stanowiska filozoficzne i bardzo sprawnie potrafi łączyć te dwie dyscypliny: filozofię scholastyczną i filozofię analityczną. Jego osiągnięcia naukowe oraz inne dokonania, po uzyskaniu stopnia doktora wykazują znaczny wkład w rozwój nauk humanistycznych. Habilitant aktywnie promuje polską filozofię.

Mając na uwadze powyższe stwierdzam z całym przekonaniem, że dr Michał Głowala spełnia wymagania stawiane ustawowo osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych.

Łódź 4 sierpnia 2017r.

Handwritten signature in blue ink, reading "Elżbieta Jung".